

חדשות מהעולם היהודי

70 שנה לוועידה שאמרה לא להצלת היהודים

בוועידת אוויאן הפקירו מדינות העולם את הפליטים היהודים לחסדי הנאצים. רק הרפובליקה הדומיניקנית הסכימה לקלוט פליטים

ביום השואה חשוב לזכור כיצד לפני 70 שנה נסגרו שערי העולם בפני יהודים. שנה לפני פרוץ המלחמה שהביאה להשמדת יהדות אירופה.

זמן לא רב לאחר עליית הנאצים לשלטון ב-30 בינואר 1933 החלה, כזכור, מדיניות להצרת צעדיהם של יהודי גרמניה:

* באפריל 1933 הוכרז חרם ליום אחד נגד היהודים והיהודים הורחקו מכל עמדות המפתח הציבוריות

* במאי 1933 כל הספרים היהודיים הועלו באש ברחבי גרמניה.

* ב-15 בספטמבר 1935 יצרו חוקי נירנברג הפרדה בין היהודים ל"גזע הארי", בוטלה אזרחות היהודים ונאסרו נישואי תערובת.

* ב-1938 נושלו היהודים מרכושם והוא הועבר לידיים אריות.

* ב-1938 נכבשה אוסטריה (אנשלוס) ע"י גרמניה והופעלה מדיניות זהה לגבי יהודי אוסטריה.

חלק ניכר מיהודי גרמניה האמינו שהמצב זמני, אך היו שלא השלימו עם מצבם החדש וביקשו להגר. עוד ב-1933 הקימו היהודים את ה"נציגות הארצית של יהודי גרמניה" והחלה בריחת יהודים מגרמניה:

* עד 1935 עזבו את גרמניה 57,000 יהודים.

* בין השנים 1935-1938 היגרו 75,000, כשמתוכם עלו ארצה 55 אלף מהם (העלייה החמישית), והשאר למדינות שונות באירופה וביבשת אמריקה.

* עד פרוץ מלחמת העולם השנייה עזבו את גרמניה 200 אלף יהודים ומאוסטריה 130 אלף.

המדיניות הנאצית הייתה ללחוץ על יהודי גרמניה ואוסטריה, שהיו תחת שלטונם להגר, במטרה "לנקות" את הרייך הגרמני מיהודים.

אם בתחילה היו מדינות שהיו מוכנות לקלוט יהודים, עם רכושם, הרי לאחר שנאסר עליהם להוציא את רכושם החלו שערי המדינות להיסגר. "חבר הלאומים" ניסה למצוא פתרון לבעיית הפליטים היהודים ומינה נציב לענייני פליטים. הצעות הנציב לפתרון הבעיה לא התקבלו ע"י המדינות, אך נמצא פתרון לעשרת אלפים בני נוער שהועברו לאנגליה. כ-5,000 בני נוער הגיעו לארץ-ישראל במסגרת 'עליית הנוער' (ארגון שנוסד ב-30 בינואר 1933) עד פרוץ מלחמת העולם השנייה.

על רקע היווצרות בעיית הפליטים היהודים והלחצים מצד דעת הקהל בארה"ב, שדרשה לפתוח את שערי ארה"ב בפני הפליטים, יזם פרנקלין דלנו רוזבלט, נשיא ארה"ב, שסרב להגמיש את חוקי ההגירה לארה"ב, ועידה בינלאומית באוויאן (Évian-les-Bains) בצרפת כדי למצוא פתרון לבעיית הפליטים.

ועידת אוויאן התכנסה ב-6 ביולי 1938, בהשתתפות 32 מדינות, כשמטרתה העיקרית היא לנטרל את הלחצים של דעת הקהל ולחלק את קליטת הפליטים בין המדינות השונות.

אולם המדינות, שהשתתפו בוועידה לא גילו נכונות לקלוט פליטים יהודים. הוועידה התחמקה מלהכיר בעובדה שתופעת הפליטים היא תוצאה של רדיפות מסיבות גזעניות. המדינות השונות העלו נימוקים שונים כדי להסביר את חוסר יכולתן לקלוט פליטים. הנה מספר התבטאויות המעידות על הלך הרוח במערב באותה עת:

פקיד בריטי בכיר, מקובעי מדיניות ההגירה, אמר בקיץ 1939 ש"היהודים נבהלו שלא לצורך ולא היו

צריכים לעזוב. רבים מהם אינם מתאימים כמהגרים והיו בעיה קשה מאוד אם נביא אותם לכאן".

ראש ממשלת אנגליה, נוויל צ'מברלין אמר, "אין ספק שהיהודים אינם עם שקל לחבב אותם. אני עצמי איני מחבב אותם".

דחיית היהודים בנימוקים כלכליים

הוועידה התקיימה בשעה שכלכלת העולם עדיין לא התגברה כליל על המשבר הכלכלי העולמי, שהחל ב-1929 ומדינות דרום אמריקה, קנדה וניו-זילנד טענו שהמשבר הכלכלי ושיעורי האבטלה הגבוהים אינם מאפשרים לקלוט פליטים.

קנדה טענה, שהיא יכולה לקלוט רק חקלאים. מדינות אמריקה הלטינית טענו שאינן יכולות לקלוט רופאים, משפטנים וסוחרים.

ארה"ב סירבה להגדיל את מכסות ההגירה, והסכימה רק לאחד את מכסות ההגירה של גרמניה ואוסטריה שהגיעו ל-27,000 ליהודים ולא-יהודים.

מדינות אירופה טענו, שהן כבר קלטו פליטים ואינן מסוגלות לקלוט פליטים נוספים.

בריטניה התנתה את הסכמתה להשתתף בוועידה, בכך שלא ידונו באפשרות של קליטת הפליטים בארץ-ישראל. בריטניה הדגישה שהערבים מתנגדים לקליטת הפליטים בארץ, וכי אין מקום מתאים ברחבי האימפריה הבריטית לקליטת הפליטים.

אוסטרליה טענה שקליטת יהודים תעורר את האנטישמיות ותגרום לתסיסה פנימית.

צדיקה בסרום – הרפובליקה הדומיניקנית

הרפובליקה הדומיניקנית הייתה היחידה שהסכימה לקלוט 100,000 פליטים. רק 10,000 פליטים מצאו מקלט בעיר סוסואה.

הוועידה הגיעה להחלטה מנהלתית: להקים ועדה בין-ממשלתית לענייני הפליטים באירופה. פרוץ מלחמת העולם השנייה שמה קץ לפעילות הוועדה, ורק ב-1943 היא חידשה את פעילותה.

סירובן של מדינות העולם לקלוט פליטים יהודים הבליטה את אטימות העולם לסבלם של היהודים, והוכיחה להיטלר שאין לו סיבה לחשוש מהתנגדות העולם למדיניותו כלפי היהודים.

אם הניסיון ל"נקות" את גרמניה מיהודים באמצעות הגירה נכשל בשל חוסר רצון של המדינות לקלוט פליטים יהודים, היטלר הבין שהוא יכול לעבור לשלב הבא בתוכניתו: הפתרון הסופי – השמדת יהדות אירופה.

מיד לאחר ועידת אויאן התכנסה בספטמבר 1938 ועידת מינכן. הוועידה הוכיחה להיטלר שמדינות העולם אינן מעוניינות במלחמה ותעשינה הכול כדי להימנע ממלחמה. התוצאה המיידית של האטימות הבין-לאומית למדיניות הגזענית הגרמנית והרצון להימנע ממלחמה הייתה מתן יד חופשית להיטלר להמשיך במדיניותו הגזענית.

באוקטובר 1938 גורשו 15,000 יהודים בעלי אזרחות פולנית, שחיו רוב חייהם בגרמניה, מגרמניה. אלפי יהודים על משפחותיהם נתקעו בעיירת גבול מבלי יכולת להיכנס לפולין או לחזור לגרמניה.

הרשל גרינשפן, סטודנט יהודי בן לאחת המשפחות, חיסל את המזכיר הנאצי בשגרירות גרמניה בצרפת.

ב-9 ו-10 בנובמבר 1938 ערכו הנאצים את "ליל הבדולח", בתגובה, כביכול, למעשהו של גרינשפן. מאות בתי כנסת נשרפו, 7,500 חנויות נבזזו, ו-30,000 יהודים נעצרו ונשלחו למחנות ריכוז. הפוגרום נקרא "ליל הבדולח" על-שם שברי הזכוכית של חלונות הראווה. גם באוסטריה היו מעשי אלימות נגד יהודים.

דוגמה בולטת נוספת לאטימות העולם החופשי לסבלם של היהודים הייתה פרשת האונייה סנט לואיס. זמן מה לאחר "ליל הבדולח", ב-15 במרץ 1939, הפליגה האונייה "סנט לואיס" מנמל המבורג לקובה, לאחר ש-930 יהודים הצליחו לקבל אשרות כניסה לקובה.

אבל כאשר הגיעה האוניה לקובה, הודיעו שלטונות קובה על ביטול אשרות הכניסה, ורק 22 פליטים הורשו לרדת. יהודי ארה"ב הציעו לקובה ערבות כספית של כמיליון דולר, כדי שתתיר כניסת הפליטים. ההצעה נדחתה.

האוניה הפליגה לארה"ב, אך שלטונות ההגירה סרבו לתת לפליטים להיכנס לארה"ב. בלית ברירה החזירה האוניה את הנסעים לאירופה ובלחץ דעת הקהל הסכימו בריטניה, הולנד ובלגיה לתת להם לרדת לחוף. רוב אלה שנכנסו להולנד ובלגיה נספו בשואה. בריטניה שמה את הפליטים במעצר, אבל חייהם ניצלו.

ד"ר רבקה שפק-ליסק